

ni pesnik ni bil ustrezen niti po estetskem idealu niti po obliki formi mentis. Drastično združevanje idej, katarzično očiščevanje - glede na kulturno izročilo - je inovativno vse-kakor tam, kjer poizkuša razkrojiti stereotipske predstave simbolnih mrež. Razbijanje že davno mumificiranega tradicijskega obrazca, to izpelje to v esejih tretjega/zadnjega sklopa. Kot vrh ledene gore - sveta brez varnosti - napada Nietzscheja, Pascala ter Simona Weil. Vsi trije eseji so kot dodatek k nekaterim nerazrešljivim problemom, ki so bili izrisani kot predstava usode številnih generacij. Tokrat vsekakor bolj metodološko zbrano kritizira - singularno gledano - bistvo filozofije, liriko njihovih jezikov, venomer pa ga preganja misel na tišino. Kot apokaliptični jezdec s prevelikim moralnim mačkom se sprašuje smisel avtorstva: "ali je boljše, da jaz povem, ali je boljše, če ostanejo stvari nezapisane." Takšno ontologijo človeške volje kristalizira v eseju Na Nietzschejevi strani. Navsezadnje, a nič manj pomembnejše, pa se v eseju Simone Weil in gotovost dotika problema razočaranja ideologij, predvsem tiste, ki je Weilovi najbolj podobna; v odnosu do krščanske logike Boga. Navkljub temu Blanchot z dobro mero gravitacije drži Weilovo pod nadzorom, da ne bi preveliko dvomila.

Če je naloga Blanchota, da ostane "buden", medtem ko slehernik živi v snu, trka njegovo zadovoljstvo ob lastno predanost realnemu življenju. Občutek nadvlade nad opisovanim subjektom da vedeti, da ne išče zadovoljstva v pisanju, pač pa ga najde v posledičnem branju. Zaradi tako bridkega pristopa do besedila kot celote, nenehno tlačí v ozadje ustvarjalčevo funkcijo, kar rezultira prav v tem, da poudarja na množico opomb, ki jih originalni avtor dopušča v tekstu, in ki služijo za demistifikacijo posameznika. Vendar se zaradi tega, ker življenje piše mnogo bolj fantastične zgodbe od tistih, ki si jih more izmisliti človeška fantazija (Lasch), Blanchot obrača okoli samega sebe, kjer išče mejo med življenjem in zgodbo. Njegova budnost se mestoma sestopi v bolečino, saj že sama fikcija nasilno vstopa v njegovo in bralčevo [hkrati tudi Blanchotovo] življenje.

Knjiga je tako ena sama strast, skoraj neskončni tekst: poglobljanje v pisanje do te

mere, da bralec že začne iskati mejo med imitacijo in originalom. Obrazi so tako metafore za pisateljevo mnogoterno življenje, zgoščeno tudi na ponavljajoča se mesta, podprta s spektakularnimi učinki, ki so nedvomno neprizanesljivo direktni, povsem sproščena pisava pa enkrat pisatelja, drugič filozofa vznemirja zaradi ambivalence poželjivosti po "temni strani" diskurza. Mnogotero življenje so osebe, so praskanke, kjer se podobe zaradi praskanj mešajo, on pa jih elegantno vnaša v temelje književnosti. Piše iz elementarne radoživosti, ki mu predstavlja osnovno moč avtoritete, vendar ni zato nič manj presunjena spricho tišine, zaradi katere tudi sam Blanchot ne more nič. Niti je oživljati niti je semantično premikati v potlačeno hrepenenje.

Gregor STARC

Roman Vodeb

Subjekt v ideologiji (športa)

Fit, Trbovlje 2002, str. 158, 3.255 SIT (ISBN: 961-90852-2-1)

V predgovoru svoje tretje knjige je Roman Vodeb zapisal, da se bralcem ponuja kot ideolog-teoretik "z rešitvami na temo, kako s športom (v Sloveniji) naprej," ob tem pa je tudi jasno nakazal, kako se namerava problema sploh lotiti - s pomočjo psihoanalize. V naslovu knjige je šport sicer v oklepaju, vendar bralec po prebrani knjigi ugotovi, da je oklepaj odveč. Vse se namreč vrti okrog športa ali natančneje - okrog šolske športne vzgoje in športne rekreacije. Vodeb se polja ideologije loteva zelo ambiciozno, oborožen z Althusserjem in nekaterimi izleti v teorije Foucaulta, Kuhna in Bachelarda, ki pa se na koncu vedno stečejo v Freudovo psihoanalizo. V knjigi je razvidno ortodokсно razumevanje Freuda, ki je postavljen na sam vrh Vodebove epistemološke piramide, kar pa argumentacijo včasih pripelje v težave. Avtor na več mestih na primer ugotavlja, da je iz ideologije nemogoče izstopiti, obenem pa želi pokazati, da njegova lastna teorija izstopa iz ideologije. Tako prihaja do nekaterih protislovij, ko so uporabljene Freudove teori-

je označene kot resnica, ki ni v analizi nikjer izzvana, na drugem mestu pa je v opombi eksplicitno povedano, da se tudi v teoretičnem oziroma epistemološkem kontekstu iz ideologije ne da izstopiti. Potemtakem je tudi Freud deloval znotraj določene ideologije, kar pa je v knjigi prezrto. Tako se skozi celotno knjigo ponavlja kolebanje med ideologijo in ne-ideologijo, bolj ideološkim in manj ideološkim ter pozitivno in negativno ideologijo.

Osnovni namen knjige, razdeljene na šest poglavij, je po avtorjevih besedah opaziti in prepoznati ideologijo v slovenskem športu in se ji na ta način izogniti, kar pa se skozi celo knjigo kaže kot neuresničljiva naloga. Vodeb precej neprizanesljivo nastopa do dogajanj znotraj slovenske športne stroke in ji očita nekritično mišljenje ter nezmožnost opažanja lastne ideologije, s čimer se sicer lahko strinjamo, vendar pa pri tem pozablja, da tudi zaznava lastne ideologije med športnimi strokovnjaki stvari najbrž ne bi kaj dosti spremenila. Verjetno bi eno ideologijo zgolj nadomestila druga. Iz te zagate se avtor poskuša rešiti z nekaj rešitvami, ki pa kritično analizo povsem banalizirajo. Ena izmed njih je, da naj bi sedanjo ideologijo v športu, ki je slaba, zamenjala dobra ideologija, pri čemer pa bralec ne dobi nobenega prepričljivega merila, s katerim bi lahko njeno pozitivnost ali negativnost ocenil. Edino merilo, ki pa ostane precej nedoločeno je, da je slaba ideologija tista, ki štrli iz družbenega okvira in odstopa od ostalih hegemonih ideologij družbe.

Iz celotnega konteksta je tako mogoče razbrati, da avtor ideologijo, kljub nasprotnemu zatrjevanju, zaznava kot nekaj negativnega - kot manipulacijo in zaroto vsemogočne države. V funkciji države nastopajo ideologi, ki predstavljajo vir ideologij, in po Vodebovem prepričanju vodijo celotno igro. V knjigi so omenjeni trije ideologi, ki jih avtor ne poimenuje z imeni, temveč jih označi za ideologe XY, QW in ZZ. S tem se želi izogniti njihovi osebni diskreditaciji, še vedno pa z navajanjem njihovih izjav pusti dovolj indicev, da bralec, ki vsaj površno pozna dogajanja v slovenskem športu oziroma športni politiki, z lahkoto ugotovi, za katere tri ljudi gre. Zaradi tega je skrivanje identitet za psevdonimi pov-

sem odveč. Bralec dobi občutek, da v ozadju celotnega dogajanja v športu stoji nekaj ključnih igralcev - ideoloških mastermindov (Vodeb jih imenuje ideologi z doktorati), ki vlečejo nitke, vse skupaj pa izzveni kot načrtovana zarota proti nič hudega sluteči ovčji čredi državljanov. Po takšnem prepričanju ideologija izvira iz točno določenih virov, ki se jih da personificirati, in ki igrajo ključno vlogo v upravljanju množic. Pri tem jih, po avtorjevem mnenju, žene nezavedna želja in Vodeb na primeru politikov (ideologov) pravi, da so dobri politiki tisti, ki se ne pustijo zapeljati lastni nezavedni želji takrat, ko se od njih pričakuje razumna odločitev. Vprašanje, ki se bralcu na tem mestu ponuja, je le, kako se lahko upreš želji, ki se je ne zavedaš. Tu avtor pride tudi v nasprotje s Foucaultovim pojmovanjem oblasti, na katerega se sicer pogosto deklarativno naslanja, vendar si ga glede na zapisano razlaga nekoliko po svoje.

V recenzentskem izvodu knjige je v drugem in tretjem poglavju po naključju manjkalo dvanajst strani in mogoče so bile nekatere Foucaultove ideje podrobneje predstavljene ravno na teh manjkajočih straneh, vendar pa je njihovo razumevanje, sodeč po preostanku nepopolnih poglavij, napačno, kakršno je tudi Vodebovo prepričanje, da je Foucault teoretik ideoloških mehanizmov. Foucault se v svojih delih ideologije namenoma ni lotil, ker mu ideologija ni predstavljala znanstvene kategorije. Celotna Foucaultova epistemologija je slonela na površinskem in zavračala kakršne koli skrite pomene. Njegovo prepričanje je bilo, da se oblast skriva na površini na tako vidnih in vsakdanjih mestih, da je sploh ne opazimo več. Zaradi tega se v svojih analizah ni ukvarjal z ideologijami, ampak z oblastnimi mehanizmi, s pomočjo katerih različne ideologije (sam jih ni nikoli imenoval ideologije - še najbližje je ideologiji pri Foucaultu vednost) delujejo. Že samo zaradi tega je uporaba Foucaultove teorije v Vodebovi analizi zgolj prestižni obesek. Vodeb jo bere prek teorij Althusserja in Marxa, čemur pa se je Foucault ravno hotel izogniti. Takšno branje je razvidno že iz Vodebove dikcije, da oblast deluje na subjekte, medtem ko Foucault vedno govori o tem, da oblast šele proizvaja subjekte in da subjek-

ti niso že vnaprej konstituirani. Če bi Vodeb torej razumel Foucaultove ideje, bi šolo obravnaval kot institucijo, ki prek delovanja oblastnih mehanizmov proizvaja otroke, ne pa kot institucijo, ki skuša vplivati na že narejene otroke. Pozablja namreč, da je otroštvo konstruirana kategorija, ki je pred nekaj stoletji še niso poznali v današnjem pomenu, in je med drugimi ravno šola odločilno prispevala k temu, da otroke danes pojmuje kot nepopolne osebnosti, ki jih z vzgojo in izobraževanjem spremenimo v ljudi. Šola je torej ena izmed institucij, ki otroke naredi otroke.

Vodeb s tem, ko postavlja ideologe z doktorati na položaj oblasti, krši tudi vsa Foucaultova metodološka pravila, ki jih najdemo v njegovemu predavanju *Kako proučevati oblast?*, saj je v tem predavanju še posebej poudarjeno, da oblasti ni mogoče locirati v posameznikih ali skupinah ljudi, in da oblast ne deluje piramidalno od zgoraj navzdol, temveč v obliki mreže, v kateri se znajdeto tako monarh kot njegov najnižji podložnik. Nenazadnje pa se Foucault v svojem petem metodološkem opozorilu povsem upravičeno vpraša, ali je to, čemur pravimo ideologija, sploh ideologija in eksplicitno poudari, da se v analizi oblasti ne smemo usmeriti k ideologiji in državnim aparatom, kot v svoji analizi to počne Vodeb. Ob tem pa zagovarja tudi idejo, da so pretekle ideologije lažje razumljive in opazne kot sodobne ideologije, v katerih živimo, in da se ideologije potemtakem razvijajo v smislu evolucije, od manj zapletenih do bolj zapletenih in od bolj vidnih k sofisticirano prikritim sodobnim ideologijam. Še posebej takšno pojmovanje bode v oči, ker se Vodeb ponekod sklicuje tudi na Thomasa Kuhna, ki pa v svojih analizah razvoja znanosti ostro nastopa ravno proti evolijskemu razumevanju razvoja znanosti in znanstvene misli.

Največ prostora je v knjigi namenjeno problematizaciji šolske športne vzgoje, saj avtor obravnava šolo kot institucijo, pri čemer sledi Althusserjevi ideji ideoloških aparatov države. Še posebej je v ospredju dogajanje na šolskem področju po osamosvojitvi Slovenije, ki ga Vodeb kritizira zaradi pomanjkanja demokratičnosti in neizkoriščenosti možnosti narediti šport v šoli manj ideološko obremenjen. Pri tem opozarja, da šola ne bi smela biti

vzgojna, temveč izobraževalna institucija, oziroma da ne bi smela načrtno vzgojno delovati, ampak le tiho pričakovati vzgojne učinke kot stranske produkte izobraževanja. Sicer pa vzgojo v šoli pojmuje kot nemogočo, ko se nasloni na Freudovo idejo, po kateri je otrok s četrtem ali petim letom starosti tako ali tako že 'narejen' in se ga tudi v šoli ne da več bistveno spremeniti. Vodeb kritično poudarja, da starši od učiteljev pričakujejo preveč in da so oni sami tisti, ki morajo poskrbeti za vzgojo svojih otrok. Pri tem pa ga sledenje Freudu zopet pripelje v slepo ulico, saj trdi, da otrok kljub pravilni vzgoji v otroštvu, kasneje zaradi vzgojnega popačenja lahko postane sprevržena osebnost. To lahko na eni strani pomeni, da je vsakršno vzgajanje nesmiselno, na drugi strani pa pripelje do spoznanja, da je veliko večja verjetnost, da se bo nekdo razvil v sprevrženo osebnost, ker je pač vzgojno popačenje lahko le negativno, šola pa tako ali tako ne more vzgajati. Tisti otroci, ki doma niso bili deležni vzgoje, so potemtakem avtomatično obsojeni na sprevrženost, saj vzgojno popačenje v pozitivno smer pač ni mogoče. Precej avtorjeve kritike je deležno tudi uvajanje številčnega ocenjevanja športne vzgoje v šoli, vendar pa se avtor kljub nekaterim obetajočim argumentom nasloni na trhle ideje, kot je na primer ta, da bo ocena pri športni vzgoji potencirala žensko seksualno telo in pri deklicah sprožila izbruhe bulimij in anoreksij. Pri tem pozablja, da je atribut ženske seksualnosti v prvi vrsti izgled, imago, ne pa telesna učinkovitost in gibalno znanje, ki sta predmet šolske ocene in sta v svoji funkciji prej nastrojena proti ženski seksualnosti kot ne. Estetskega izgleda telesa pri športni vzgoji seveda ne bodo ocenjevali, zaradi česar so tovrstna pretiravanja odveč. Nezadovoljstvo z izgledom lastnega telesa ima namreč svoje korenine v širšem kontekstu potrošniške družbe, v primerjavi s katerim je ocena pri športni vzgoji povsem banalna zadeva.

Knjiga je po vsem povedanem namenjena tistim, ki verjamejo v psihoanalizo kot ustrezno orodje za analizo družbenih dogodkov, koristna pa je lahko tudi ostalim, saj jim lahko predstavlja izhodišče za kritiko tovrstnega pristopa, česar se zaveda tudi avtor sam.